

स्मरन्नेको जपन्नेकः सर्वानेको युधिष्ठिर । एकस्मिन्नेव चाचार्ये शुश्रूषुर्भूलपङ्कवान् ।
ब्रह्मचारी व्रती नित्यं नित्यं दीक्षापरो वशी । परिचर्य तथा वेदं कृत्यं कुर्वन् वसेत् सदा ।
शुश्रूषां सततं कुर्वन् गुरोः सम्प्रणमेत च । षट्कर्मसु निवृत्तश्च न प्रवृत्तश्च सर्वशः ।
न चरत्यधिकारेण सेवेत द्विषतो न च । एषोऽश्रमपदस्तात ब्रह्मचारिण इव्यते ।

इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि वर्णाश्रमधर्मकथने एकषष्टोऽध्यायः ॥ ६१ ॥

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ शिवान् सुखान् मेहादकान्हिंसान् लोकसम्मतान् । ब्रूहि धर्मान् सुखोपायान् मद्विधानां
सुखावहान् ।

॥ भीष्म उवाच ॥ ब्राह्मणस्य तु चत्वारस्त्राश्रमा विहिताः प्रभो । वर्णास्ताननुवर्तन्ते त्रयो भरतसत्तम ।
उक्तानि कर्माणि ब्रूहि राजन् स्वर्ग्याणि राजन्यपरायणानि । नेमानि दृष्टान्तविधा स्मृतानि क्षात्रे हि सर्वं
विहितं यथावत् ।

क्षात्राणि वैश्यानि च सेवमानः शूद्राणि कर्माणि च ब्राह्मणः सन् । अस्मिन् लोके निन्दितो मन्दचेताः परे च
लोके निरयं प्रयाति ।

या संज्ञा विहिता लोके दासे शुनि वृके पशौ । विकर्माणि स्थिते विप्रे सैव संज्ञा च पाण्डव ।

षट्कर्मसम्प्रवृत्तस्य आश्रमेषु चतुर्वर्षि । सर्वधर्मापपन्नस्य संवृतस्य कृतात्मनः ।

ब्राह्मणस्य विशुद्धस्य तपस्यभिरतस्य च । निराशिषो वदान्यस्य लोका ह्यक्षरसंमिताः ।

यो यस्मिन् कुरुते कर्म यादृशं येन यत्र च । तादृशं तादृशेनैव सगुणं प्रतिपद्यते ।

वृद्ध्या कृषिर्वाणक्त्वेन जीवसञ्जननेन च । वेत्तुमर्हसि राजेन्द्र स्वाध्यायगणितं महत् ।

कालसञ्चोदितः कालः कालपथ्यायनिश्चितः । उत्तमाधममध्यानि कर्माणि कुरुतेऽवशः ।

अन्तवन्ति प्रधानानि पुरा श्रेयस्कराणि च । स्वकर्मानिरतो लोको ह्यक्षरः सर्वतोमुखः ।

इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि वर्णाश्रमधर्मकथने द्वाषष्टोऽध्यायः ॥ ६२ ॥

॥ भीष्म उवाच ॥ ज्याकर्षणं शत्रुनिवहणञ्च कृषिर्वणिज्या पशुपालनञ्च । शुश्रूषणञ्चापि तथाऽर्थहेतोरकार्यमेतत् परमं
द्विजस्य ।

सेव्यन्तु ब्रह्म षट्कर्म गृहस्थेन मनीषिणा । कृतकृत्यस्य चारण्ये वामो विप्रस्य शस्यते ।

राजप्रेष्यं कृषिधनं जीवनञ्च वणिग्यथा । कौटिल्यं कौलटेयञ्च कुशीदञ्च विवर्जयेत् ।

शूद्रो राजन् भवति ब्रह्मबन्धुर्दुश्चारित्रो यस्य धर्मादपेतः । वृषलीपतिः पिशुनो नर्त्तनश्च ग्रामप्रेष्यो यस्य भवे
द्विकर्मा ।

जपन् वेदानजपञ्चापि राजन् समः शूद्रैर्दासवच्चापि भोज्यः । एते सर्वे शूद्रसमा भवन्ति राजन्नेतान् वर्जये
देवकृत्ये ।

निर्मर्थादे चाशुचौ क्रूरवृत्तौ हिंसात्मके त्यक्तधर्मस्त्वृत्ते । ह्ययं कथं यानि चान्यानि राजन् देयान्यदेयानि भव
न्ति चास्मै ।